

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. Hajnal-utca 2.

hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.

Félévre 4 „

Negyedévre 2 „

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Az ítélet napja.

Igazságot szolgáltatnak és az igazság egy embert sujtott agyon, mint a villám, mely redves faba út megvilágítva rémes fényvel a rágó féreg-gomoly bekérgesített fészkeinek undok alakját.

Ítéletet mondtak az igazságszolgáltatás csarnokában, és az ítélet szigorú volt és kérelhetetlen, mint a nemezis haragja!

A törvény szava a világrend szózata, de rettetesebb e szózat a mennydörgésnél, ha bűnös előtt elégtételt követel.

Verhovay Gyulát az igazság, a törvény nevében bűnösnek ítélték a budapesti törvényszék bírái.

Van igazság!

Egy tragédiának utolsó felvonása zajlott le a törvényszék termében, mikor a bírák a »bűnös« szót Verhovay fejéhez zudították.

E szó gyilkos volt, mint a tragédia hőséneke kezében a tör, melylyel életét kioltja.

Verhovay erkölcsi halott!

Az az ember, a kit csak a botrányok szele sepert bódító magaslatig, egy lökéssel zuhant alá a közönséges gonosztevők elzúllott kompániájába.

Mi volt a bűne, hogy ily borzasztón meglakolt?

Hazudott és sikkasztott!

Mikor a nagy világba lépett, az élet küszöbén állva, mint iskolás gyerek is hazudott már és azért csapták ki tanárai. És sikkasztott érett férfi korában és azért ítélték el a törvényszék bírái.

Mikor az iskolából kicsapták, K a s s á r ó l Budapestre jött elhagyatva, szegényen, embertársai könyörületére utalva.

Talált barátot, a ki kenyérbe tette. A honvédelmi miniszteriumban, mint diurnista alkalmazást nyert. S mivel hálálta meg a baráti szolgálatot?

Árulással!

Kenyéradója asztalfiókjában őrzött hivatalos titkokat egy ujságnak adta el.

Azóta hosszú idő folyt le, de ő nem változott. A ki hazudozással kezdé, sikkasztással fejezte be pályáját.

Viharos életének minden mozzanata a hazugság, rágalmazás és árulás bélyegét viseli magán.

Verhovay a szerkesztő, a néptribun, az országgyűlési képviselő ép olyan volt, mint Verhovay a diurnista. Ennek tartotta őt mindenki, a ki ismerte, de a nagy közönség, mely csak tollát

látta, nem akarta elhinni, hogy az az ember, ki nek ajkáról a becsület, a hazaszeretet és a tisztesség ígéző szavai hangzanak, hogy annak az embernek a kebelében az érzelmek leggyöngébb gerjedelme sincsen.

Komédiás volt, a ki üres zsebekkel Dárius szerepét játsza.

Sokan néma megvetéssel fordultak el az ember garázdálkodásától, de sokkal többen ujjongva aklamáltak tombolásának, mert jól esett nekik, hogy van, a ki a szegény, tájékozatlan nép gondolkodását, erkölceit meghamisítja.

Ha az egyiket megtámadta, megbocsátott neki a másik, mert irányának kigyónyelvével hizelegni és marni tudott egyaránt.

Igy élőködött Verhovay éveken keresztül majd emez, majd amaz osztály rabszolgája vagy hóhérjaként. Szeretni nem szerette senki. Magában abban a táborban, a hol harczolt, sem voltak barátai, hanem csak czinkosai.

Hogy czinkosai voltak csupán és nem barátai, most tünt ki, a midőn elfordulnak tőle, mint a kelepczébe került főnöktől a megfélemlített közlegények.

És Verhovay? Tombol. Érzi, hogy ezzel az ítélettel elvágta annak a hálónak szálait, melylyel a vak szenvedélyü tömeget befonta. A börtön árnyéka elhomályosítja nimbusát és a nagy közönség most látja őt legelőször meztelenségének visszataszító színében.

Kiesett kezéből a bádognéreg, melylyel hazafiságot hirdetett, leforrázták arczáról a festéket, melyet, mint a lelkesedés pirját árulá — leálczázták, mint a munkakerülő vásári kéregetőt, a ki ép kézlábbal nyomorékot játszik. . . .

Falstaff, a ki a néptribuni hordóra emelkedve szinpadi mennydörgéssel hirdeté: Pusztuljon el minden gyáva, pimasz!

És ezt a komédiázást őt esztendőn át nézte a közönség és nagy része még tapsolt is neki.

A nép komolyan vette kulisszákat hasogató szerelmi ömlengéseit, és nem tudta, hogy ez a szerelem nem R o m e o szerelme, hanem olyan férfiué, a ki üzérkedett a nép lelkesedésével, mint Zola Emil regényhőse kedvese bájaival.

Szereplése az első pillanattól kezdve egész a hétfői ítéletnapig nem volt egyéb az erkölcsrontó tények láncolatánál.

A mai felforgatott társadalmi állapotoknak ő volt egyik megteremtője. A rituális gyilkosság meséjétől kezdve egész a zala- és somogy megyei rablótámadásokig a móbnak ő szolgáltatta a jel-szavakat.

Kiszámíthatatlanok azok a károk, mibe ő a magyar társadalomnak okozott. Az a közvélemény, mely az öröklött elvek és hagyományok szeretetével csüngött a szabadelvűség vívmányain, most osztály- és fajgyűlölet által van megmételvezve, és mindezt Verhovay Gyula és társai okozták, ugyanaz a Verhovay, a kit a fenyítőtvényszék egy ocsmány büntett miatt másfévi évi börtönre ítelt.

És nem csak a nagy tömeg, hanem, — fájdalom, — a felsőbb körök is ő tőle, az ő szenny-lapja csatornáiból szívták magukba a politikai és társadalmi eszméket. A mit Verhovay és csatlósai szóval és hírlapokban hirdettek, azt szentírás gyanánt tekintették, és a tisztességes sajtó ígéiről azt mondták, hogy »saktervédő bérenczek penzumai«.

Milyen vak volt az a társadalom, hogy a szélhámosság oly durva fogásainak felült!

Vajjon a hétfőn kihirdetett ítélet felnyitja-e végre azok szemét, a kik Verhovayt és elvtársait vakon követték?

Vajjon átlátja-e végre ez a társadalom, hogy hazugság, amit ők szilárd meggyőződés gyanánt árulnak, hogy hitvány árulás, a mit ők a politikai elvek köntöse alatt rejtenek, hogy ámtás a kenyerük és bűn az elemük?

Fordulópontot fog-e képezni ez ítélet az antiszemitizmus történetében? vagy tovább fogják-e folytatni a jog és társadalmi rend elleni harcot?

Lesz-e elég vakmerő az antiszemita táborában, a ki e párt népboldogító, hazafias szellemére merészkedik hivatkozni, miután e banda parancsnokát, e párt vezérét sikkasztás miatt másfélvi börtönre ítelték?

És ha a szemérem utolsó szikrája is kihalt e kompániából, ha akadna köztük vakmerő, a ki sietne Verhovay örökségét átvenni, ha kiállana valaki a nép elé s a tömlöczbe kerülő előde pokhendiségével hirdetné, hogy csak is ő a Herkules, a ki

a társadalom augiás istállóját kitisztítani fogja: lesz-e ismét annyi bárgyú, a ki hisz, annyi gonosz, a ki büntársként hozzá csatlakozik?

A tömeg butasága hallhatatlan és gonoszága határtalan.

A hitványságnak lesznek csatlósai mindenkor.

De nem lesz többé, kire támaszkodni. A tisztességes elemek mind hátat fordítottak Verhovay bandájának.

A budapesti fenyítőtvényszék ítélete mindenki előtt hangosan hirdeti azt az igazságot, hogy az antiszemitizmus gázság.

Nyiregyházán erőszakoskodott, Zala és Somogyban rabolt és Budapesten sikkasztott.

Bogdányi.

Mandel Pál beszéde.

Ritkán hallottunk képviselőházban olyan alaposan, olyan találóan, olyan szellemesen és meggyőzően felekezeti ügyeinkről beszélni, mint a múlt héten, midőn Mandel Pál, országgyűlési képviselő hitrokonai védelmére emelt szót a magyar parlamentben. Valóban ideje volt már, hogy a zsidó képviselők is szólaljanak fel egyszer és ne engedjék szakadatlanul piszkolni felekezetünket minden nyálkásszáju antiszemita szónoktól. A múlt ülésszak alatt alig esett egy-egy felszólalás a zsidó felekezeti képviselők részéről. A türelem némasága végre megtört, mert lehetetlen annyi hazugsággal, annyi ferdtéssel, annyi rosszakarattal szemben, mint a mennyi az antiszemita beszédeit jellemzi, fel nem háborodni és el nem veszteni a nyugodtságot.

Mandel Pál sok vádra adta meg a választ, sok gyanúsítást oszlatt szét és sok olyan vágást intézett az antiszemita ellen, hogy a ki e beszédet figyelemmel kísérte, lehetetlen, hogy át ne látta volna az antiszemita szájhősök órditozásának alaptalanságát.

Alantabb egész terjedelmében közöljük e beszédet, melynek érveléseit bátran lehet oda vágni a nem par-

nézve, hogy a zsidó faj szétforgácsolt elemeit egybeolvassza.

Mi tanférfiak ezen állítás igazságáról mindennap meggyőződhetünk.

A fajézet erősítése és a zsidók önérzetének fokozása lebeg szemem előtt, midőn a középkor zsidók történetének legfelségesebb alakját, az eszmedús rabbinust és korának legkiválóbb vallásbölcészét vezetem a t. olvasó elé.

Hogy történeti adataimat nem az oxfordi egyetemi könyvtárban őrzött »Bodlejáná«-ból merítettem, igen természetes. Néptanító létemre a tudomány tőkének gyarapítása nem kenyere. A már megállapított történeti tőkének váltópénzét hozom csak forgalomba. Vajha minél többen forgatnák!

I.

A II-ik századtól a 16-ik századig való korszak története magában foglalja a keresztyén államokban lakó zsidók leggyászosabb eseményeit. Eme korszaknak zsidó története vérrel van írva és ránk, szabad légkörben, szabad hazában nevelkedett és egyenjogositott késő utódokra, oly benyomást tesz, mintha egy bakó óriási naplójának töredékeit olvasnók.

És hogy egy hirneves nem-zsidó történetíró szavaival jellemezzük ezt a korszakot, úgy tulzás nélkül állíthatjuk, hogy ez az öt századra kiterjedő történet, az emberi nem gyalázatának históriája.

TÁRCZA.

Maimuni és kora.*)

Közlő: Csukási Fülöp.

— Az Egyenlőség eredeti tárczája. —

Jelige: „Ki a zsidóknál Ésaiás? Ki Maimonides? Ki Rabbi Dávid Kimchi? Az ő csergedező patak módjára folyó ékes írások tette azt, hogy másoknál, kik dologgal rajtok nem alábbvalók sokkal nagyobb méltóságba s kedvességbe legyenek,“

(Apáczai Cserej János: „Magyar Logikácska.“)

Bevezetés.

A zsidók önérzetének fokozására irányozott eszközök között, a zsidók történetének ismerete első helyet foglal.

Csak a legújabb kor átalakulásai érlelték meg a zsidókban azt a meggyőződést, hogy az együvé való tartozásának érzete, a közös történeti fejlődésnek és a közös nagy multnak tudata, a legnemesebb kötelék arra

*) Mutatvány Csukási Fülöp és Schön József által, — Gractz, Kayserling, Bäck, Kohn stb. nyomán, — sajtó alá rendezett „Zsidók története“ című munkából.

lamenti antiszemita fejehez is, midőn hazug és rosszakaratu állításokkal akarják félrevezetni a gyöngébbeket.

A beszéd így hangzik:

Mandel Pál: T. Ház! Csak kényszerűségből szólalok fel, jól tudván, hogy a kapacitációt épen azoknál, kiket kapacitálni akarok, elérni nem fogom, mert a gyűlölet és szenvedély ellen az igazság fegyverei tehetetlenek. Kényszerít pedig felszólalásra kötelességérzetem, hogy a jelenlegi igen fontos törvényjavaslat feletti tárgyalások közben, mely tárgyalások meg lesznek örökítve a naplóban és igen fontos történelmi adatokat fognak szolgáltatni az utókornak, ellenmondás nélkül ne maradjon azon konkrét vádak, melyeket tegnap az antiszomita párti Veress József elmondani jónak látott.

Veress ur, hogy az ő antiszemitizmusának párthiveket szerezzen, történelmi alapra kívánja azt fektetni, visszavezetvén az Árpádok koráig. Én még messzebbre vezethetném vissza. Csak hogy azóta az Árpádkor óta keletkezett antiszemitizmus is, azóta kimondott lutherani comburuntur, a lutheránusokat meg kell égetni, és alig hiszem, hogy az akkori viszonyok és történelmi tények elég jogalapot szolgáltatnának ma egy mozgalom megindítására a lutheránusok ellen.

Nagytiszteletű Veress József képviselő ur és párhivei (Mozgás balfelől).

Veress József: Itt nem nagytiszteletű! (Ugy van! balfelől.)

Mandel Pál... és legújabb szövetségesük főtisztelendő és nagyságos Göndöcs Benedek képviselő ur (Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Itt nincs főtisztelendő! Ez tanda banda!) jónak látták a zsidóknak szeméretvetni, hogy hitelveiket be nem mutatták, és azt hiszik, hogy míg hitelveiket be nem mutatják, mindaddig egyházi egyenjogúságuk és a főrendiházba való felvételük felett határozni nem lehet. Tisztelt képviselő urak, nagyon tévednek, és a zsidók egyáltalán nem félnek hitelveik bemutatásától s azt valami nehézzé nem is találják. (Felkiáltások balfelől: Miért nem teszi?) A zsidók hitelvei igenis bemutatattak evezredek előtt a Sion hegyén, és ez a 10 parancsolat. (Nagy derűtség és felkiáltások balfelől; A Sion hegyén?) Ez a zsidóknak ma is hitelve.

E mellett még tekintetbe jó az ó-testamentom, és én csodálkozom ép Veress József uron, hogy ő ezt nem tudja, midőn ép az ő templomában visszhangzik mindennap a zsoltár, a mely pedig a zsidóktól vétetett át, és épen úgy képez ma is zsidó imát, mint a hogy képez

Eme korszak magában foglalja mindazon undorító vad kegyetlenségeket, melyeket emberi balhit, előítélet, papi fanatizmus a csőcselék és fejedelmek barbárságának kifolyásából valaha véghez vittek. A római császárság korában véghezvitt keresztyén üldözés, ártatlan gyermekjáték volt ahhoz képest, a mit a középkorban a zsidókon ejtettek. Európa népei történetének lapjain feljegyzett vallási- és polgári háborúk kegyetlenségei hatványozott mértékben ejtettek a védtelen zsidók ellenében.

Mindenhol gyűlöltetnek vallásuk miatt; rabszolgaként bánnak velük; a társadalomtól száműzve és kitaszítva, a kegyetlenség által kigondolható legkínzóbb eszközökkel mészároltatnak.

Hiába szólal meg érettük a Jézus által is hirdetett emberszeretet intő szózata; hiába magasodik ki körülből a szellemi tehetség, erkölcs, tudomány és gazdagság: a mihez nyulnak, az a fanatikus népek szemében színt veszti és megszentégtelenítettik zsidó kéz által.

Erkölcsei szeplőtlenség, a világi hatalomnak készleges elismerése és irányában való hódolása, nem mentik meg a zsidót a vad csordák bántalmazásai elől: hiszen főben járó bűn az az egy körülmény maga — zsidónak lenni.

Már a zsidó név maga is nyomort és halált zúdít fejére. Az üldözésre kínálkozó állítólagos okokból soha, de soha ki nem fogytak; mert ha egyetlen egy zsidó a bűn posványába sülyedt, úgy a fejszecsapások az egész

protestáns imát. (Nagy derűtség a szélsőbaloldalon.) A talmud pedig, melyre önök örökké gyanúsítólag hivatkoznak, nem más, mint az ó-testamentom magyarázata és a keletkezett magyarázatok irodalmának összelnevezése. egyes papok nézete s ebben sem dogmák, sém kötelező hitelvek letéve nincsenek. És nem is képez titkot senki előtt.

Ki van nyomtatva és a párisi, berlini, cambrydgei, lipcsei egyetemeken keresztyén tanárok által nyilvánosan tanítatik, s csak azt csodálom, hogy mindezen keresztyén tanárok, kik pedig igen nagy tudósoknak vannak elismerve, egyetlenegy oly tételt sem találtak a talmudban azok közül, melyeket a tisztelt antiszemita talmudista képviselő urak itt néha felolvasni szoktak. (Egy hang balfelől: Hát Eizenmenger, Rohling?) Ne hivatkozzanak önök ezen fordítókra: Eizenmengerre és Rohlingra, hisz ezek ép e tudósok által hamisítóknak lettek nyilvánítva. (Ellenmondás balfelől.)

Az évezredek óta ismeretes hitelvek újbóli bemutatására tehát épen semmi szükség, a kor erre nem is alkalmas, és Chorin tegnapi beszédében, nem hitelvek bemutatásáról szólt, hanem az egyház szervezetéről, melyet azonban a képviselőház hatályon kívül helyezett azon indokolással, hogy lelkiismereti kényszert gyakorolni nem lehet.

Most áttérek Veress Józsefnek azon vádjára, hogy a zsidók érdemtelenek a felsőházbani képviseletre azért, mert tanügyi állapotaik rendetlenek, hogy ők fukarok gyermekeik neveltetésénél, és a keresztyén hitfelekezetek fiúleiből neveltetik gyermekeiket.

Szólok minden más vádat inkább várt volna, mint ezt. Hiszen épen ellenkezőleg sokszor hallani, hogy a zsidó mennyire tanítatja gyermekeit, épen az antiszemita ezt, mint egyik legfőbb veszélyt hozzák fel igen gyakran

De nézzük csak, mennyire alapos maga a vád. Nézzük leelőször is a népiskolánál. A népiskolánál hiteles adatokat szolgáltatnak nekünk a kultuszminiszter ur által az iskolaügyről benyújtott évi jelentések. A hitfelekezeti néptanítók közt éppen a zsidó néptanítók vannak a legmagasabban díjazva, látjuk ezen hivatalos jelentésekből, hogy a zsidó tanítókra, — és e tekintetben a hitfelekezetek közt a második helyen vannak említve, — tehát egy zsidó tanítóra majdnem legkevesebb tanítvány esik; látjuk, hogy egy tanteremre, a hitfelekezeti iskolák közt, a zsidóknál esik a legkevesebb tanuló.

Ebből azonban nem következik, hogy a zsidó nép-

zsidóságra mérettek; az ö s s z e s s é g e t tették felelőssé az egyén vétkeiért.

Ha visszatekintünk a zaklatások és kínzásokra, a vérengző üldözésekre, a melyek alatt az említett korszak zsidósága nyögött; ha figyelemre méltatjuk azt a szent meggyőződést és tántoríthatlan kitartást, melylyel az akkori zsidóság hitéhez és fajához ragaszkodott: úgy lehetetlen tőlük megtagadnunk a tiszteletet és bámulatot.

Sötét barlangok rejtett zugaiban, a rémséges éj titkos leple alatt, elrekesztelt pinczehelyiségekben és odukban tisztelték őseik Istenét. Az élet ezen legmostohább körülményei közt hitének szilárd meggyőződése vezérelte a zsidót és ez tette képessé arra, hogy végpusztulását kikerülje.

»So hat keines je gestritten,
Für des Glaubens höchstes Gut,
Keines so für ihn gelitten,
Mit dem eigenen Herzensblut.
Nicht erschreckt vom Tod in Flammen,
Nicht bewegt von Hohn und Spott,
Hielt es treu und fest zusammen,
Hielt an seinen alten Gott.«

Emberi számitás szerint ennyi balszerencse, zaklatás, üldözés és kínzás után a zsidóságnak csakhamar el kellett volna pusztulnia.

A közös baj azonban szorosabbá fűzte a hitfeleket egymáshoz. Minél többet kellett vallásuk miatt szenved-

tanítók rosszul volnának dotálva, és hogy a zsidók fukarkodnának a pénzzel a népiskolák fenntartására ott, a hol népiskolák vannak; hanem ennek éppen az ellenkezője áll. Fájdalom azonban, hogy szétszórta laknak és kivált a felső megyékben szegények lévén, népiskolát sok helyen nem állíthatnak.

Ha pedig nézzük azt, hogy ezen iskolákban, minő a tanítás, különösen, minő a tannyelv, azt látjuk, hogy a hitfelekezeti iskolák közt a zsidó iskoláknak 68% a tiszta magyar és csak 56% tiszta magyar iskola esik a róm. katolikusokra, 21½% az evangélikusokra és 6% a görög katolikusokra.

Hivatkozom a tanfelügyelői jelentésekre és magára a t. kultuszminiszter urra, hogy éppen azon megyékben, a hol a magyarság legkevésbé van elterjedve, a hol magyar iskola alig létezik, mint pl. Pozsony város és megyében, a zsidó népiskolák mind magyarok és terjesztői a magyarságnak. (Helyeslés. Ugy van! jobbtól!) Innen van az, hogy Budapesten, a melyről pedig azt mondják, hogy benne a németiséget a zsidók tartják fenn, a zsidó hitfelekezet adja aránylag a helvét hitvallásuk után a magyarságnak legnagyobb kontingensét; mert a budapesti zsidók közt 70% magyar, míg a katolikusok közt 77%, ez evangélikusok közt 67%.

Ezek hiteles adatok. És míg csak két vagy három évvel ezelőtt hallottunk indítványt tenni arra nézre, hogy a vizivárosi plébánia ban Budapesten magyar hitszónoklat is tartassék, addig a zsidó templomban igen régi idő óta folytonosan magyar istenisztelet van, és van magyar hitszónok. Im, tehát nem áll az, a mit Veress hangoztatott, hogy a zsidók árlejtés mellett szerzik meg tanítóikat és azokat oly állapotba helyezik, hogy földönfutókká teszik.

Nézzük a középiskolákat. Középiskolái, azaz helyesebben gimnáziumai a zsidó hitfelekezetűeknek nincsenek. Míg azonban egyrésztől kulturtörténelmileg könnyen megmagyarázható, úgy másrésztől nem róható fel a zsidók hibájául és a közérdek kárára nem szolgál.

A katolikusoknak vannak középiskolái, mert vannak hozzá dotációi, a miket iskolai célokra kaptak. A protestánsoknál másképp áll a dolog. A protestáns egyházzal egyenlően fejlődött és konszolidálódott az iskola ügye, a kettő egymással lépést tartott. Vallásuk szabad gyakorlataért folytatott nagy küzdelmökben, a protestánsok, iskoláikban, szellemi fegyvereik mindmegannyi tárházait találták.

Iskoláikat nem nélkülözhatték a nélkül, hogy egy-

niök, annál szorosabban ragaszkodtak szellemi kincsükhöz, a törához, melyért készek voltak bármely percben akár ezer életet feláldozni. Minden üszök, mely a zsidó házat tűz martalékává tette, minden vércsepp, melyet a zsidó, hite miatt ontott, megszilárdítá őseinek vallásában.

Ily körülmények között az elfogulatlan nem-zsidó is, csak tisztelettel bámulhatja ama vallásnak magasztosságát, mely hiveit képessé tette, annyi kínzást és üldöztetést eltűrni vallási meggyőződésének miatta.

* * *

Mindezek az üldözések és zaklatások nem voltak képesek a Mózes öt könyve alapján megindult szellemi tevékenységet megakasztani. A Szentírás könyveitől, mint a viharral daczó tölggyökereiből, új hajtások támadnak. A zsidó tudományozomj, az ismeretek legtarthatóbb ágaiból méhszorgalommal gyűjti az anyagot egy csodálatos encyklopédiához, mely T a l m u d név alatt ismeretes.

Zsidó tudósok részt vesznek a világi tudományok fejlesztésében. Arab könyveket irnak, arab könyvekből héberre fordítanak, világra szóló szellemi műveket teremtenek, melyekből más hitvallású nemzetek tudósai is gyönyörrel meritenek; Gabirol, Juda Hálévi, Maimonides és Kjmchi halhatatlan műveket terentenek, minek kö-

házuk lételetét ne veszélyeztessék és az iskolák elvesztésével tán megszűnt volna a protestántizmus.

Másképp áll a dolog a zsidóknál. A zsidók szabadon gyakorolhatták vallásukat mindig. Egyházi harczuk nem volt s csak egyénileg üldöztek. Ők tehát nem félhettek attól, hogy ha gyermekeiket a jezsuitákhoz küldik, azokból proselytákat csinálnak, és kizárva lévén a közélet pályáiról, kivéve az orvosi pályát, nem volt okuk tódulni a gimnáziumokba. Ezek okai, hogy külön felekezeti gimnáziumuk a zsidóknak nálunk nincs.

Az utolsó évtizedben felszaporodtak a gimnáziumba járó zsidók és szóba is került úgy a zsidóknál, mint a kormánynál, hogy zsidó hitfelekezeti gimnáziumot alapítsanak, sőt a kultuszminiszterium egy ilyen zsidó gimnáziumot alapított is, annak első osztálya 1877-ben meg is nyitattott itt Budapesten. Azonban a dolog itt a házban szőnyegre kerülván, Molnár Aladár felszólalása következtében, ki azt mondta, hogy inkább igyekezzünk arra, hogy megszüntessük a multból reánk maradt hitfelekezeti iskolákat, vagy legalább kivetkőztessük hitfelekezeti jellegükből, semhogy a nevelésnél a hitfelekezeti elkülönítést folytassuk és új hitfelekezeti iskola alapításával neveljük, az ezen felszólalás nyomán támadt közhangulatra a miniszter ur indítatva látta magát a megnyitott gimnáziumot már 1870-ben megszünteteni. Azt hiszem, hogy helyesen tette ezt, mert nem mivel hazafias cselekedetet az országban az, ki a nevelésben elkülönítő tendenciákat folytat (Helyeslég.); elég széthúzó elemet nevelünk úgy is. (Ugy van! jobbfelől.) De hogy mily kevéssé mulik a zsidók áldozatkészségén a gimnáziumok alapítása és mily alaptalan az a vád, a mely felhozott, hogy a zsidók a keresztény hitfelekezetek filléreire akarják nevelni gyermekeiket, erre nézve felhozom, — és nem szemrehányás képen, — hogy ha a zsidók küldik is más felekezeti iskolákba gyermekeiket, ott igen magas, felemelt tandíjt fizetnek és ez által nagy mérvben hozzájárulnak azon felekezeti iskola fenntartásához.

Itt Budapesten és e tekintetben éppen a budapesti gimnáziumoknak kell leginkább tekintetbe jönniök, mert itt hangoztatják azt, hogy sokan tódulnak az iskolákba, itt Budapesten az evangélikus iskolák elemi osztályaiban a tandíj evangélikusok számára 12 frt, zsidók számára 35 frt, tehát háromszor annyi. A gimnáziumokban a tandíj az evangélikusok számára 25 frt, a zsidók számára 50 forint.

E tények és előzmények behatása alatt és az előterjesztett felfogásnak hódolva mondhatta Wahrmann Mór, mint az izraelita hitközség elnöke a pesti izraelita

vetkezménye az volt, hogy Európa egyetemen a héber nyelv, mint rendes tantárgy kezeltetik.)*

Eme kölcsönös termékenyítő hatás észlelhető századokon keresztül egészen a kereszties hadjáratig.

Itt megszakad. Egyszerre két ugyanazon tudomány-szak mivelői közt vallási fanatizmus építette magas válaszfal emelkedik. A zsidó, ghetto-ba záratik; a mit ott kutat és felfedez, az iránt a keresztény világ nem viselkedik érdeklődéssel. Ő persze még tovább is iparkodik elnyomóinak tudományos kutatásaival egyenes összeköttetését fenntartani, de ezen törekvése vajmi nehezen sikerül. Minél súlyosabb a vád, mely ellene emeltetik, minél elviselhetlenebb a nyomás, melyet ellenei reá gyakorolnak, minél borzasztóbb a kínzásnak a neme, mely ellene alkalmaztatik: annál inkább visszamarad az általános tudományosságtól, míg végre a sok zaklatást meg-unva, visszatér ama forráshoz, melyből kiindult, a vallás-erkölcs forrásához.

És minthogy a vallás egyedüli mentő csólnakuk, fa-

*) Ezen korszak befolyása alatt áll a magyar nemzeti tanügy legelső reformátora, Apáczai Csere János, midőn tanításának methodikáját ecsetelve, többek közt így szól: „A deák nyelven által ment tanítványaimat azon mód szerint tanítanám a zsidó nyelvre. Először is Mózes vagy Sámuel könyvét adnám eléjükbe, azután Esaiás jóvendöléseit, továbbá a szoltárokat, aztán a példabeszédeket, végre pedig Jöbnek könyvét. Ezeken kívül a rabbinusoknak leveleit és poétái munkáikat is olvastatnám... mert a mi jó vagy on egyéb nyelvekben ezekből eredett (deák, görög, zsidó és arab nyelvből), mint a csermelyek a forrásokból.

hitközség minap tartott közgyűlésén azon szavakat, melyek folytán az indítvány, hogy zsidó gimnázium alapítassék, elvetetett. És helyesen, mert a zsidók legyenek a legutolsók, de még utolsóknak se tegyék, hogy a nevelésnél az elkülönítést előmozdítsák s a maguk számára külön hitfelekezeti gimnáziumot alapítsanak, s ez által az asszimilációt nehezítsék. (Élénk helyeslés a jobboldalon)

Ha kell gimnázium, alapítsa azt a kormány, a község vagy a társadalom (Mozgás a bal- és szélsőbal különböző padjain), de ne legyen az hitfelekezeti jellegű iskola. (Élénk helyeslés jobbfelől.) És hogy mennyire alaptalanok azon vádak, melyeket általában Veress t. képviselő a pesti izr. hitközségre (Halljuk!) az áldozatkészség szempontjából szórt, arra nézve hivatkozom a pesti izr. hitközség és a vele kapcsolatos jótékony intézetek költségvetésére, melyek szerint 100,000 ftkra mennek azon összegek, melyek az iskolákra és jótékony intézetekre fordítatnak. S hivatkozom azon nevezetes hagyományokra, melyek hasonló célból azon hitközségnél tétetnek és kezeltetnek. Oly alapok, melyek egyikből kitelt egy árvaház, és melyek másikból kitelt a siketnémák intézete, melyről a minap ép itt dicsérőleg történt említés.

Ilyenek komolyan és szenvedély nélkül vizsgálva azon vádak, melyekkel a t. képviselő ur a tegnapi napon előállott, melyekkel egy újabb tételt illesztett be a zsidók igen hosszú bűnlajstromába.

A milyen igaz ez a vád, olyanok a többiek is, melyekre egyáltalán nem óhajtok kiterjeszkedni. Én bízom a t. ház bölcsességében és a törvényhozás belátásában, hogy a mely utra 1848-ban rálépett: a jogegyenlőség és szabadelvűség ösvényén lépést visszafelé tenni nem fog, és kérem t. házat, hogy a javaslatot elfogadni méltóztassék. (Élénk helyeslés jobbfelől.)

Levél főt. Göndöcs Benedek urhoz.

Jászberény. 1885. márcz. 5.

Bár szerfölött szükségtelennek vélem az antiszemiták által felhozott immár émelygessé vált vádak és rágalomokra reflektálni, most elismert tény, hogy azok csak a nép tévutra vezetésére szánvák, mindazonáltal ez egyszer nem szabad agyonhallgatni Göndöcs Benedek képviselő urnak a képviselőházban február 28-án történt rendkívüli derűtséget okozó felszólalását. Mert ha e felszólalást ignorálnánk, könnyen megtörténhetnék, hogy a

lai mindinkább magasabbra tornyosulnak, míg végre oly magasak, hogy a világosság behatolását is akadályozzák. A profán tudományok száműzettek a zsidó iskolából; a keresztyén tudomány bűnnek mondatik és a rabbinismus merev formákba öntik a zsidóság szellemi életét, melyből csak a múlt század vége óta kezdett a zsidóság kibontakozni.

* * *

Európának egyetlen országában sem volt a zsidóknak oly jó sorsa a középkorban, mint Spanyolországban, az Omija családból származott khalifák uralma alatt.

A polgári jogok háborítlan birtokában, hazájuk tudományos törekvéseiben teljesen osztozkodnak, mely körülmény által az egész zsidóságra maradandó és messzeható befolyást gyakorolnak.

A Szentírás és Talmud iratait ép oly odaadással és sikerrel művelték, mint a bölcsészetet.

Kiváló helyet foglaltak, mint nyelvészek, költők és szónokok, és számosan közülök magas állami tisztséget is viseltek. Mind a mellett benső szeretettel viseltettek vallásuk és hitük irányában. Náluk a valláserkölcsei élet karöltve járt az általános tudományossággal.

A zsidó történet ezen korszakában élt férfiak köréből első sorban említjük: M a i m o n i d e s M ó z e s t.

(Folyt. köv.)

körülmény azt olyképp magyarázná, miszerint mi Göndöcs ur szavaira képtelenek vagyunk felelni, ergó, minden szava szent igaz és meg nem czáfolható. Ámde a dolog teljesen megfordítva áll, mi bebizonyíthatjuk, hogy a mi vallásunk olyan törvényeket szab követőire, a melyek bátran beillenek a felvilágosult XIX. századba, hogy a Mózes vallása a tiszta erkölcs magas színvonalán áll, és hogy a talmudban nem foglaltatik egy oly adat sem, mely a zsidóság szégyenére válna.

Azt mondja Göndöcs ur kenetteljes páthosszal, »mutassátok be hitágazati czikkeiteket, ha azokban az van, hogy a zsidó szereti a keresztyén felebarátját, mint a többi zsidókat, akkorjendben van«.

Azt hiszem, hogy főtisztelendő Göndöcs ur hitágazati czikkeinket jól ismerheti, mert itt van Mózes öt könyve, az azokban előforduló tízparancsolatok, továbbá a próféták, és ezek le vannak fordítva valamennyi nyelvekre, és hogy ezek képezik vallásunk sarkalatos szabályait, azt csak tán tudni fogja? No hát már most kutasson azokban, ha vajjon benne foglaltatnak-e oly tanok, melyek a zsidóságot a keresztyén elleni gyűlöletre és üldözésre serkentik.

De én nem ezek alapján, hanem az annyira rágalmazott és oly sokat ócsárlott talmudnak néhány tétéle nyomán fogok Göndöcs ur szavaira válaszolni.

»Rabbi Akiba mondá. — így írja a talmud, — a felebaráti szeretetről szóló parancsolat az irás legfontosabb tétéle.« Továbbá: (Erubin 35. a.) Az oly ember, ki a többi teremtések iránt könyörületet érez, az Istentől könyörületet nyer, de az oly ember, ki nem könyörül a többi teremtésekben, azon Isten sem könyörül.« Egy másik talmudbölcs azt állítja: »Az irás kizárólag azért adattott, hogy általa az összes emberi teremtések egymáshoz közelebb hozza és egybeolvassza.« Azonfelül pedig, imáinkban reggelenként elmondjuk, hogy »dicsértessék ő, ki könyörületet érez minden teremtmény iránt«.

Hát elhiszi-e már most Göndöcs ur, hogy vallásunk a keresztyének iránti szeretetet követeli? hát elhiszi-e már, hogy vallásunk nem csak a keresztyének, de az összes teremtések iránti szeretetre és könyörületre buzdítja követőit és hiveit.

Azt mondja továbbá Göndöcs ur megdöbbenő naivsággal: »Mutassátok be azt, hogy csálni bűn és véték. És ha meg lesz a zsidó káté, és abban az lesz, hogy a keresztyén ép oly felebarát, mint a zsidó; ha benne lesz az a kérdés, szabad-e csálni, és a felelet az lesz: nem szabad, akkor megszűnik a gyűlölet ellenetek.«

Göndöcs ur valószínűleg csak tréfál, mert nem mondhatja tán komolyan, hogy az antiszemiták egyhamar és önkényt arról a magas nivaauról leszállni fognak, a melyre őket a keresztyéni tolerancia emelte. S nem létezik oly fényes, oly eklatáns bizonyíték, mely őket szent ügyükben megtántoríthatná. Ezért tehát rendületlenül él bennem azon erős meggyőződés, hogy nem léteznek oly kardinális érvek, melyek által egy antiszemita kapacitálható lenne. És midőn még is megkísértem Göndöcs urnak előbb hozott szavaira reflektálni, úgy én ezt, mint mondtam, csak az elfogulatlan megítélés miatt teszem.

A zsidó vallás törvénykönyve és a kommentátorok első sorban a felekezeti szeretet eszméjét hirdetik.

Többet nem említek, mint csak azt az egyet, hogy a talmud egyik legnagyobb bölcsé így nyilatkozik: »Az utolsó ítélőszék elé idéztetésünk alkalmával az képezi a legelső kérdést, melyet hozzánk az örök bíró intéz: üzlettedben és egyáltalán hivatásodban igazságosan jártál-e el?«

Azonfelül számtalan hasonló nyilatkozattal bővelkedik a Schulchan Aruch és az irás egyéb commentárjai is.

Egyébiránt a közvéleményre bízom megítélni, hogy az említett adatokkal szemben hitczikkeink a másfelekezeti iránti szeretet követelik-e avagy nem?

Büchler Zsigmond,
rabbi.

Istóczy Vadkerten.

Kiskőrös, 1885. márcz. 4.

Tekintetes szerkesztő ur!

Az »Egyenlőség« hasábjain nem rég a vadkerti lázadásai perben szereplő Istóczy ur prókátorságával

már foglalkozott jelen sorok írója, és ha némely eddig nem közölt dolog el lett hallgatva, ez bizonyára csak annak tulajdonítható, hogy még látszatát is akarta annak kerülni, mintha a 2—3 hétig tartott nagy perben a törvényszéket bármily uton-módon befolyásolni akarta volna.

Miután azonban ezen nagy szenzációt keltett monstre perben a törvényszék már ítélte, a tek. szerkesztő ur becses engedelmeivel egyet-mást átakarok a nyilvánosságának adni, úgy, mint azt hitelt érdemlő emberektől hallottam elbeszélni.

Kezdem azzal, hogy Istóczy ur már ezelőtt két évvel e választókerületre vetette szemét, és azóta igen kertes hírével egyénekkel sűrű levelezést tartott fenn.

A választások előtt 2 hónappal leküldötte egyik fia prófétáját Dunapatajra képviselőjelöltnek, de ez látva és kiszimatolva a hangulatot, a jelöltségről lemondott, odább állott, előbb azonban az apaprófétának e kerület állása és hangulatáról híven referálván.

Midőn Istóczy ur meggyőződést nyert arról, hogy e kerületben a nép oly jólétnek örvend, mint tán sehol másutt, hogy a nép a zsidókkal a legbarátságosabb, majdnem testvéri viszonyban él, és hogy itt tanai részére terméketlen talaj van, a legvégső eszközhöz nyult, t. i. a kerület nyakára leküldött egy fanatikus kath. plebánost, kit tanuló társai még most is b. . . . Gyurkának hívják, oly utasítással, hogy Kalocsán és Kiskőrösön, hol nagy számban lakik az intelligens elem, csak is a függetlenségi és 48-as eszméket hirdesse, ellenben Dunapataj és Vadkert paraszt községekben a legféltelenebb módon izgasson, mert különben nagy kudarcot fog vallani, ráadásul még azt is híreszteltették, nyíltan szó és írásban, hogy a jelölt Magyarország hercegprímása által lett leküldve és ő támogatni fogja.

(Ez utóbbi neme az izgatásoknak, — úgy látszik, — az antiszemita rendes fegyvere, mert a szomszédos főlöpszállási kerületben még Rudolf tróuörökös ő fensége nevével bolondították a népet.)

Gyurka jelölt kitett magáért, határt nem ismerő izgató beszédeiben felkorbácsolta a nép legaljasabb szenvedélyeit, gyalázta az urakat, a miniszterelnöktől kezdve le az utolsó dijnokig, állította, hogy a zsidók és urak az adópénzeket a legutolsó fillérig mind bezsebelik stb.

Midőn ez sem vezette célhoz, hozzáfogtak az etetés, itatás legaljasabb eszközeihez, vesztegettek és nem teljesíthető ígéretekkel tettek a népnek, Gyurka jelölt e célra potom áron eladta lovait, váltókra vett fel pénzeket stb.

Végre Vadkerten az antiszemita főkolomposok titkos gyűlést tartottak, melyben elhatározták, hogy a szabadelvű párti jelöltet Gajáry Ödön urat nem engedik megtartani programbeszédét; ezt igazolja azon körülmény is, hogy két nappal a vadkerti kraval előtt a szomszéd Halas városában a verebek is csiripelték a házak tetején, hogy Vadkerten az antiszemita nem engedik megtartani az ellenjelölt beszédét.

Az antiszemita célukat el is érték. 1884. június 8-án, vasárnap napján egy a fenytörvényszékekkel folyton hadilábon álló és többször elítélt antiszemita főkolompos házában több akó pálinkát itatott meg a vadkerti csőcselékkel, és midőn Gajáry bevonult a községbe, ez a részeg csőcselék most már botokkal, kapákkal és vasvillákkal felfegyverkezve, a Gajáry pártiakat megtámadta, ezeket — Istóczy és Gyurka jelölt neve éltetése mellett, — ütötték, magát a jelöltet, a szolgabíró és több előkelő egyéneket inszultáltak, fenyegettek, a zsidók hazait ostromolták stb.

A józanul ítélő közönség csak bámálta e jeleneteket, mert hiszen tudta itt mindenki, hogy az antiszemita főpróféta is meg van arról győződve, hogy e kerületet még azon esetben sem tudta volna meghódítani, ha minden választó mellé külön egy kölyökprófétát állít is.

Hja! ki sejtette akkor még azt, hogy Istóczy ur később prókátor lesz, és hogy 69 vadkerti vádlottat részesíteni fogja apai védelmében(?)

De kövessük tovább az eseményeket. A vadkerti lázadókat perbe fogták és vád alá helyezték, Istóczy ur most már mint prókátor ajánlkozik nekik védőkül, azon világosan tett ígérettel, hogy ő semmiféle díjt nem követel, csupán csak a költségek megtérítését.

A szegény vádlottak abban egyeztek meg, hogy fogadnak prókátoruknak Kalocsán szállást és ételmezéséről is gondoskodnak és így a költségek, — a vasuti fuvar is beleszámítva, — legfeljebb 5 frtot fognak kitenni.

Kalocsán a szállás és ételmezés kibéreltetett és ki is fizettetett, azonban most jön ám csak a „haddel hadd”. A tárgyalás megkezdését megelőző napon a prókátor ur eljött Kiskőrösre, az antiszemita főczinkosokat ide rendelvén és tőlük pénzt, sok pénzt kért, de azonnal kell ám azt lefizetni. Ezek szorultságukban adtak is neki többet 300 frtnál, gondolván, hogy ezzel igényeit kielégítik. Így nagy nehezen el is ment a prókátor ur Kalocsára, de ott a tárgyalás folyama alatt ismét és ismét pénzt kért, úgy, hogy összesen 680 frt, azaz, hatszáznyolcvan forintot kapott már, és e mellett ingyen részesült szállás és ételmezésben.

De még evvel sem elégedett meg a híres próféta, mert a védbeszéd megtartását előző vasárnapon ismét pénzt követelt a szegény vádlottaktól.

Erre már maguk az antiszemita főkolomposok sem voltak elkészülve, a szegény vádlottak pedig, midőn védőjük lelketlen követeléseiről értesültek, jajveszékelték, kezeiket tördelték és Kalocsán az utcákon nem lehetett egyebet látni, mint jajveszékő vadkerti vádlott asszonyokat és férfiakat, kik ismerősük előtt védőjük határt nem ismerő követeléseit elpanaszolták. Számos vádlott pedig földhöz ragadt szegény emberek lévén, elmondották, hogy legutolsó kenyérnek való zsák búzájukat kénytelenek voltak e célra eladni és most már ágyi ruhájukra került a sor stb.

Egy éles figyelő 2 ilyen jajveszékő asszonyt halott az utcán, — a vadkerti pórnépnél nálal vagy más szomorú esetben szokásban lévő siránkozó hangon következő, majdnem versbe is foglalható éneket elsírni:

Jaj, jaj még is többet kér.

Nincs már házamba se pénz, se kenyér.

Hogy miként lett ez utolsó perczben támasztott követelése e prófétának kiegyenlítve, — váltók vagy zálogok által, — nem tudom, de annyit tudok, hogy e dolog, mint botrány a kalocsai közönség előtt oly nagy visszatevészt szült, hogy közhelyeken egyébről, mint csak ezen „ingyenes” védelemről nem beszéltek.

Még megemlítem, hogy Istóczy ur, mint prókátor a védbeszédben nagyon szerencsétlen volt, mert ezzel ugyan nagy fiaszkot vallott, még saját elvtársai is bosszusan hagyták el a tárgyalási termet.

Beszéde határtalan összefüggés nélküli volt. Közbenközben többször megakadt; idegesen kapkodott jegyzeteihez, melyeket negyed órai keresés után sem talált meg fölindulásból.

A közönség megszánta e szegényt és sajnálattal távozott a teremből.

A fiatal jogászok tréfásan mondogatták egymásnak a beszéd közben, mért nem magolta ezt is be antiszemita ujságok cikkeiből, majd pedig ily átokba törtek ki: „Lázadó légy és Istóczy legyen védőd” stb.

Kálóssy kir. ügyész érezte is Istóczyval beszédének egész gyarlóságát, midőn beszédére nem is reflektált többé, hanem egy-két szóval kijelentette, hogy a vádat fenntartja.

Nógrádmegye körirata.

Furcsa okmány került e héten a fővárosi közgyűlés asztalára. Nógrádmegye köriratot intézett a törvényhatóságokhoz a zsidó anyakönyvek vezetésén ek törvényhozási rendezésének ügyében. Ez ügy nem először kerül most szőnyegre. Foglalkozott ezzel már antiszemita agitator, antiszemita sajtó, kortes és miniszter. És midőn most újra előczipelik az antiszemitizmus lomtarából, akkor ez bizonyára csak azért történik, hogy a lecsi lapuló hullámokat ismét felverjék egy kicsit.

Tehát a zsidó anyakönyvek vezetése megint szóba került, még pedig a főváros közgyűlési termében. Fuchs Gusztáv ur, a ki a főváros közgyűlési termében Istóczy szerepében tetszeleg magának, természetesen dikczióra gyujtott és nem mulasztá el az alkalmat, hogy a zsidókról általán és az orthodox zsidókról különösen el ne mondja véleményét. Sőt azt is »hallatlan vakmerőségnek« tartja, hogy Kőbányán 12 zsidó, külön orthodox hitközséget alapított.

Tenczer Pál megfelelt ugyan Fuchs Gusztáv urnak, de nem mondott el mindent, a mit ez urnak elmondhatott volna, midőn az orthodox zsidókat egy oly tény miatt megrója, melyhez nem csak joguk volt, hanem a mely áldozatkészségek egyik legfényesebb tanujele.

Hogy mily károk hárulnak a hazára, ha Kőbányán létezik egy 12 tagu orthodox izr. hitközség, azt Fuchs ur nem mondta, valamint, hogy azt is elhallgatta, vajjon mily jogon merészeli ő a rendes zsidó hitközségeket gyanusítani azzal, hogy az anyakönyveket rendetlenül vezetik? Csak ugy hallomás után régi, középkori vádakot felmelegíteni, attól telik, a ki, mint Fuchs ur csak izgatni akar. Pedig ez az izgatás rosszul áll ő neki, a kinek ősei, mint pinczerek szolgálták a zsidómagyarokat, kiknek bőkezűsége nem egyszer juttatott meg nem érdemelt trinkgeldeket a csuszó frakkos had szennyes markába.

Ne henczegjen Fuchs Gusztáv ur, mert most vagyona van. Gondolja meg, hogy ezt a vagyont sem szerezték ősei az Árpádok alatt, sem királyi adományok útján teljesített hadiszolgálatok fejében.

Még azt az egyet akarjuk itt kiemelni, hogy Fuchs Gusztáv indítványa, miszerint törvényhozási intézkedés szükséges, elvettett és elfogadtatott a jogügyi bizottság indítványa, az egyszerű tudomásvétel.

Az ülés ezen része következőleg folyt le:

A csütörtökön tartott fővárosi közgyűlés legérdekesebb mozzanata Nógrád megye ismert köriratának tárgyalása volt a zsidó anyakönyvek törvényes rendezése ügyében.

A jogügyi bizottság egyszerű tudomásult vételt indítványoz.

Fuchs Gusztáv utal arra, hogy ez ügyben egyik törvényhatóság évenként fordul az országgyűléshez, s maga a kultuszminiszter is minden évben bocsát ki egyik rendeletet, hogy azok a visszaélések, a mik különösen az orthodox zsidók anyakönyvvezetésénél előfordulnak, megszűnjenek. Ez emberek oly vakmerők, hogy pl. Kőbányán is 10—12 orthodox izraelita összeállt és külön hitközséget alakított a nélkül, hogy erről a hatóságnak valami tudomása lett volna. Ez a polgármester urnak a közigazgatásról beadott félévi jelentésében is bennfoglaltatik. Hogy ily visszaélések megszűnjenek, oda törvényhozási intézkedés kell és azért Nógrádmegye köriratát pártolja. (Helyes.)

Tenczer Pál csak arra akar szoritkozni, hogy az a kőbányai 10—12 család törvényes jogalapon állt össze hitközséggé, tehát nem követtek el vakmerőséget.

Egyébként e hitközség legujabbán már beolvadt a pesti neolog hitközségbe. Ajánlja a jogügyi bizottság javaslatát.

Dr. Nagy Lajos, h. tanácsnok kifejti, hogy a bajok orvoslására van egy törvény 1827-ből s vannak miniszteri rendeletek, a melyek szerint 100 frt birsággal sújtandó az a rabbi, a ki az anyakönyvet szabálytalanul vezet. A miniszter a tapasztalt bajokkal szemben évről-évre rendeleteket bocsát ki s ezek szigorú alkalmazása a fővárosban is több hitközségnél rendezett viszonyokra vezetett. Ha tehát még is Ungmegye egyik szolgabírája azt jelenti, hogy egy községben 100 zsidó gyermek született és csak 50 van beírva az anyakönyvbe, ott nem csak a szülők indolenciája, hanem a közigazgatási közegek elnézése is fennforog. A mi a kőbányai 12 tagu hitközséget illeti, ki kell jelentenie, hogy a kik e hitközséget alkották, főleg azért nem követtek el törvényellenességet, mert van az orthodox zsidóknak egy Sulchan Aruch nevű törvényük, mely az ő hitközségi szervezetüket állapítja meg. Ebben 10 izraelitának meg van engedve, hogy külön hitközséggé alakuljon. És a Sulchan Aruchot a vallásügyi miniszter megerősítette. Ezek tehát törvényesen alakultak meg. Kéri, hogy a közgyűlés fogadja el a jogi bizottság propozícióját.

A közgyűlés ezek után a köriratot tudomásul veszi.

HIREK.

— A vadkerti lázadás. Tizennégy napi tárgyalás után e héten végre ítéletet hoztak e perben. És az ítélet e perben is csak azokat sújtja, a kik vak eszközei valának néhány anarchista és antiszemita ripők kezében. A tárgyalás menetéből egyébiránt mindenki meggyőződhetett, hogy az antiszemita bujtogatás hová vezet. A zsidó bolt, mint a legközelebb eső, a rabbi: a nadás legelső stációja, aztán pedig következnek az »urik« udvarai és a papok pinczéi. És mikor ez napnál világosabb tény gyanánt konstataáltak, feláll Istóczy és felhasználja magát a barreaut is arra, hogy ez irányban tovább vizsgáljon. Mi nyíltan megvalljuk, hogy a vadkerti lázadási ügyben hozott ítélet reánk azt a benyomást tette, hogy a felbujtók hada, mint számos más hasonló perben, büntetlenül marad, és hogy csak azok a szerencsétlen parasztok érzik az igazságszolgáltatás büntető karát, a kiket a valódi bűnösök, a vezérek elámitottak. — A következőkben közöljük az ítélet szövegét, mely így hangzik: A törvényszéki elnök szerdán déli tizenkét órakor mintegy 120 hallgató jelenlétében az ülést megnyitván, a következő ítéletet hirdeti ki. Ő felsége a király nevében a budapesti kir. törvényszék lázadás büntetével vádolt Faragó József és társai elleni ügyben, a folyó évi február 19-én és következő napjain Kalocsán megtartott nyilvános végtárgyalás után mai napon következőleg ítelt: Faragó József lázadás és hatóság elleni erőszak miatt havi börtönre ítéltetett. Panyeczky Pál ugyanazért 7 havi, Windecker Ádám ugyanazért 8 havi, Gáspár János 7 havi, Klein József 7 havi, Windecker Ádámné 6 havi, Frei Ferencz ugyanazért és a btk. 165. §-bani hatóság elleni erőszak büntette miatt 9 havi, Kohlmann Mátyás ugyanazért és kihágásért 6 havi, Windecker András ugyanazért és kihágásért 6 havi, Gillich Mátyás ugyanazért 6 havi, Péczka György ugyanazért és kihágásért 7 havi, Gselmann János és Eiler Ádám hatósági közegek elleni erőszak miatt 4 havi börtönre ítéltettek. Ezután 37 vádlott következett, kik a lázadás büntette alól felmentetnek; továbbá ismét ketten a btk. 261., 301. és 171. §-aiba ütköző lázításra való egyenes felhívás vétsége alól, — végre Pécska János, Kriszt János, Parna P., Eifert J., Guttmann Imre, Takács András, Schnell Sándor, Haller Endre, Jó

Henrik, Vihnya Mihály, Kádár Gy. József a btk. 42. §-ába ütköző hatóság elleni kihágásnak vádja és következményei alól felmentetnek. A következők azonban, u. m. Meskó P., Windecker F., Eiler János L., Hegyi János, Gáspár Miklós, Krajlik János, Eiler Ernő, Gillick M., Gradics J. a btk. 163. §-ának folytán a 92. §. alkalmazása mellett vétségben bűnösnek kimondatván, négy havi fogházra ítéltettek. Tabajdi Katalin a btk. 249. §-ába ütköző szemérem elleni vétség miatt a 92., illetve 96. §. alkalmazásával 8 napra és 30 frt pénzbírságra ítéltetett. Meskó Pál, Windecker Fülöp, Eiler János, Hegyi János és Lehr Henrik négy napi elzárásra ítéltetett. Károsak kártérítési igényeik érvényesítésével a polgári peruttra utasíttatnak. A kihirdetett ítélet ellen mind a kir. üg. ész., mind a vádlottak felebbezes-jelentettek be. Istóczy Győző védő: Kérelmet intéz a törvényszékhez, hogy Faragó József, ki már hat hónapon felül le van tartóztatva s jelenleg 8 hónapra ítéltetett, a felsőbb bíróságok ítéletéig szabad lábra helyeztessék. A kir. ügyész ellenkezése után a kir. törvényszék annak szabadon bocsáttatását elrendeli.

— A főrendi törvényjavaslat tárgyalása e héten ért véget a képviselőházban. A mit előre mondtunk, az megtörtént. A képviselőház 171 szótöbbséggel szavazta meg az 5. §. d) pontját, mely a zsidó felekezet egy hívfő által képviseltetése iránt intézkedik. Igaz, hogy sok megdöbbenő mozzanatot is nyújtott az e pont fölött megéjtett vita. Ily megdöbbenő mozzanat volt, hogy a függetlenségi párt, mint olyan elnevezte a zsidó főrendiházi tag kinevezését, mert ez ürügy alatt választatását is megakadályozni vélte. Az igazi demokraták közt Hermann Ottó és Hoitsy Pál is nemmel szavaztak, midőn arról volt szó, vajjon a zsidó felekezet képviselve legyen-e a főrendiházban? Jó lesz ezt el nem feledni, valamint azt sem, hogy midőn a jogegyenlőség ily sarkalatos elvéről volt szó, hogy akkor a függetlenségi párt majdnem legnagyobb része az antiszemita táborába szaladt át.

— A reformált zsidó egyház alapszabályai a vallás- és közoktatási miniszterium által elfogadva még nincsenek. Mi megtettük kötelességünket és figyelmeztettük a miniszteriumot azokra a visszasságokra, melyek ez új felekezet alapítása által előidéztenek, de egyuttal, fájdalommal kell konstatálnunk, hogy az irodák, melyek egész éven át ingyen élnek, még ez alkalmat sem tartották elég fontosnak, hogy tévlenségükből fölocsudva a miniszteriumban felvilágosítást nyujtsanak ezen új vallásalapítás valódi céljai felől. Azokból a hangzatos frázisokból, melyeket a dr. Herczfelder Samu, az új egyházköztség ideiglenes elnöke mondott, a miniszterium nem informálja magát alaposan, az csak félrevezeti a laikust — ez az egyedüli célja. Mult heti számunkban mi is közöltük e beszédet, hogy olvasóinknak ne csak szóval, hanem bizonyítékkal, magával Helczfelder főprófeta saját érveléseivel demonstrálhassuk, hogy e vallásreformálási vállalat, milyen alaptalan feltevéseken nyugszik.

— Feldmann József a rabbiképző-intézet nagy tehetségű növendéke mult szombaton tartotta meg első nyilvános szónoklatát az intézet templomában, mely egészen megtelt közönséggel. Feldmann ur ez első beszédében sokat ígérő szónoknak bizonyult. Szép előadása teljesen megfelelt beszéde magvas tartalmának. A közönség nagy figyelemmel kísérte a fiatal szónok fejtegetéseit, és azzal a meggyőződéssel távozott, hogy Feldmann ur nem sokára egyik disze lesz a zsidó rabbiknak s egyik hatalmas és rokonszenves faktora lesz a zsidómagyarok szellemi harcászainak.

— Krausz Lajost igazolták. Krausz Lajos a szentendrei kerület országgyűlési képviselőjét, mint em-

litettük, az ellenpárt azon vádja folytán, hogy a Krausz-párt kortesei vesztegetéseket elkövettek, nem igazolták és rendes vizsgálatot indítottak a választás ellen. Most négy havi vizsgálat után végre kiderült, hogy az ellenpárt vádja alaptalan volt, és hogy a Krausz Lajos korteseiről elhíresztelt vesztegetési műveletek, a legyőzött ellenfél agyának rémlálásánál egyebek nem voltak. A vizsgálóbizottság ilyen tényálladék mellett Krausz Lajos választását igazolta, s így a parlamenti szabadelvű párt egy taggal szaporodott, a ki főleg közgazdasági és kereskedelmi kérdésekben nagy szolgálatokat teljesíthet hazájának.

— A „Függetlenség“ keddi száma 20,000 példányban fogyott el Budapesten. A hétfői marasztaló ítélet után mindenki kíváncsi volt arra, hogy a nevezett lap nem fog-e megszűnni, vagy legalább szerkesztőt cserélni, miután arra eddig nem volt példa, hogy egy másfél évi börtönre ítélt feyencz egy politikai napilap szerkesztője legyen. Verhovay szeméremtelensége azonban nem ismerhatárt. Ott fityeg a lapon mai napig is a neve és a közönség csalódott. Verhovay fájdalmait pedig enyhíti azon tény, hogy lapja már rég nem csinált olyan »jó vásárt«. Huszezer példány — szép jövedelem valóban. Ebből nemcsak egy-két hitelezőjét, hanem a — rabtartási költségeket is kifizetheti.

— A klerikális politika leleplezése. Ez a czime egy legujabban megjelent nagy hatást keltett röpiratnak, melynek szerzőjeként »egy magyar mágnás« szerepel. A röpirat igen élesen és indokoltan támadja meg a klerikális irányu politibát és az azzal kapcsolatos antiszemita áramlatot. Ha e röpiratot csakugyan »mágnás« írta, akkor ez a mágnás valóban diszére válik kékvérü társainak.

H I R D E T É S E K.

Meghívás

a magyar leszámítoló- és pénzváltóbanknak

1885. évi márcziushó 18-án délutáni 3 órakor

a polgári kereskedői testület nagytermében (Budapest, V. ker. Eötvös-tér 1. sz. a.) tartandó

XV. rendes közgyűlésére.

Napirend:

1. Az igazgatóságnek jelentése az 1884. évi üzletéről.
2. Az igazgatóság számadása és a megállapítandó osztalék fölötti indítványa.
3. A felügyelőbizottság jelentése az igazgatóság által elkészített évi számadás- és mérlegről, valamint a nyereség felosztását illetőleg tett indítványnak megvizsgálásáról.
4. Határozathozatal ezen tárgyak fölött és felmentvény kiadása az igazgatóság és felügyelőbizottság részére.
5. A társulati alapszabályok 2-ik szakaszának megváltoztatása.

Azon t. c. részvényesek, kik a közgyűlésen részt venni kívánnak, felkéretnek, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében részvényeiket a még le nem járt szelvényekkel együtt legkésőbb f. évi márczius 15-ig a társaságnál Budapesten, vagy az Union-banknál Bécsben letéteményezzék.

A megvizsgált mérleg és ez erre vonatkozó felügyelő bizottsági jelentés 1885. márczius 10-től kezdve a társaság helyiségeiben a részvényesek rendelkezésére áll.

Budapest, 1885. márczius hó 2-án.

Az igazgatóság.